

DİYAR DİYAR DOLAŞAN ADRESSİZ ÂŞIKLARIN KİTABI

Bugün Türk sanatının hangi dalına bakarsak bakalım, ister modern, ister post modern olsun; ister resim, ister müzik, ister roman ve şiir olsun mutlaka halk edebiyatının izleri bulunacaktır.

"Âşıkların/ozanların şiirlerini okuyup müziklerini dinleyen herkes Türklerin zihniyetini, düşünceleri, hisleri ve tasavvurları, yaşam biçimleri, dini inanışları, toplumsal yapıları ve tarihine dair değerli bir izlenim edinecektir." Ursula Reinhard ve Tiago de Oliveria Pinto böyle yazmış *Türk Âşıkları ve Ozanları* kitabının önsözünde. Elif Damla Yavuz'un çevirdiği ve *Yapı Kredi Yayınları*'ndan çıkan kitabı ilk gördüğümde kitabı hazırlayanların Türk olmaması sebebiyle çok heyecanlandım. Dünya üzerinde başka hiçbir milletin bu kadar kuvvetli bir âşıklık kültürünün olmaması ve bu kültürden doğan eserlerin o milletin hayatıyla bu denli paralellik göstermemiş olması bizim için övünülecek bir şey. Yabancı araştırmacıların da bu konuyu araştırması, onların gözüyle nasıl görüldüğünü öğrenmek ve tecrübe etmek açısından güzeldi. Mutlaka ki bizim doğduğumuz kültür bu olduğu için âşik edebiyatıyla asgari seviyede ilgilenenler bile onların yaptığı çalışmanın büyük bir kısmına hâkimdiler fakat iki araştırmacının yıllar süren araştırması gerçekten takdire şayan. *Kitapta* Kurt ve Ursula Reinhard'ın araştırmayı tamamlamak için tam 33 yıl, Adana, Sivas, Malatya, Konya ve İzmir'de kayıt aldığı söyleniyor. Bu gerçekten çok büyük bir özveri. Bugün bile bizim folklor araştırmacılarımız oldukça az iken yıllar önce böyle bir çalışmanın yapılması bizim adımıza bir zenginlik.

Bugün Türk sanatının hangi dalına bakarsak bakalım, ister modern, ister post modern olsun, ister resim, ister müzik, ister roman ve şiir olsun mutlaka halk edebiyatının izleri bulunacaktır. Bu izin bu denli kuvvetli olması bu edebiyatın hiçbir numara olmaksızın doğrudan halkın kendisinden neşet etmesi ve iki ayağını da ait olduğu topraklara basmasından başka bir şey değil. Bundan dolayı Türk folklorunu anlamak ve bütün yönleriyle tetkik etmek hayati önem taşıyor. Bugün ise birkaç araştırmacı akademisyen dışında bu konuyla pek ilgilenen yok ve hatta edebiyat fakültelerinin bildiğim birçoğuna Halk Edebiyatı dersleri ortalama yapma dersleri olarak değerlendiriliyor. Popüler kültürün geçtiğimiz on beş yılda klasik edebiyattan faydalanması klasik edebiyatın öne çıkmasını sağladı. Bu şekilde Osmanlı'nın son

dönemlerinde ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında yetiştirdiğimiz folklor araştırmacıları bugün oldukça sınırlı sayıda kaldı. Saim Sakaoglu, Ali Berat Alptekin, Doğan Kaya son dönem folklor akademisyenlerinden ilk aklıma gelenler.

Kitaba dönecek olursak; ilk bölümde âşıkların sosyolojisi incelenmiş, mezhepsel ve tarihsel şartlar değerlendirilerek hangi şartlarda nasıl şiirlerin yazıldığı söylenmiş. Osmanlı döneminde Alevi âşıkların Osmanlı ile olan çatışmaları ve bunun neticesinde doğan Kalender Çelebi gibi Pir Sultan Abdal gibi şairlerin neler yazdıkları, bununla birlikte Cumhuriyet döneminden sonra bunun nereye evrildiği anlatılmış. Bu bölüm iki dönemde âşıkların devletle olan münasebetlerindeki değişimi ve dönüşümü göstermesi açısından sosyolojik olarak oldukça değerli. Ardından âşıkların meslekleri ve uğraştıkları işler konu ediliyor. Âşıklığı profesyonel olarak, yani maişetini buradan sağlayarak mı yapıyor yoksa zaten meslek sahibi olan âşıklar âşıklığı yalnızca bir ideal uğruna mı yapıyor bu değerlendirilmiş. İletişim ve ulaşım imkânlarının hayli kısıtlı olduğu çağda âşıklar köy köy gezerek destanlar, halk hikâyeleri okur, türküler çığırılmış. Âşik Sadık Zekeriya bu konuda şöyle der: "Benim adresim yoktur çünkü bir âşik o diyar senin, bu diyar benim dolaşır durur." *Kitap* bu bölümden sonra âşıkların mezheplerini ve hangi dinî itikada bağlı olduklarını tasnif ederek Alevi-Bektaşî inançları arasındaki farkları da anlatarak teknik kısma geçiyor. Şiirlerin hece ve kafiye düzeni, notaların dizimi, kaçık nota kullanıldığı, nasıl tarzda söylendiği gibi birçok konu anlatılıyor. *Kitap* Türk âşıklık geleneğinin temelini anlatması bakımından yeterli bir araştırma çalışması olmuş. (•••)

TÜRK ÂŞIKLARI VE OZANLARI

Ursula Reinhard -
Tiago De Oliveira Pinto
ÇEV: Elif Damla Yavuz

YKY 2019